

і дієвим методом превентивного виховання школярів, оскільки результатом її використання є набуття учнями компетентності, вироблення власної позиції щодо різних проблемних питань сучасного життя, сприяє розвитку загальної життєвої компетентності.

Література:

1. Налужний С. Метод проектів – вивчаємо, упроваджуємо // Директор школи. – 2008. – № 45. – С.3–16.
2. Пехота О.М. Освітні технології: навч.-метод. посібник / Пехота О.М., Кіктенко А.З., Любарська О.М. та ін.; за ред. Пехоти О.М. – К.: Вид-во А.С.К., 2003. – 255 с.

Дегтяр Г. В. *

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ
З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ**

У статті розкрито актуальність упровадження інклюзивного навчання, обґрунтовано необхідність інтеграції дітей із порушенням психофізичного розвитку в загальноосвітніх навчальних закладах.

Важливим показником цивілізованості суспільства є гуманне, турботливе й милосердне ставлення до дітей із особливими потребами, які не мають змоги вести повноцінне життя.

Нині громадськість хвилює питання інтеграції дітей із порушенням психофізичного розвитку в єдину систему загальноосвітньої школи. Діти із затримкою психічного розвитку та легкою розумовою відсталістю потребують спеціальної допомоги у процесі навчання та соціальної адаптації. Вони складають контингент учнів, особливо початкової школи, які стійко не встигають у навчанні.

У дослідженнях Л.Алексієвої, М.Айшервуд, Г.Багаєвої, С.Безух, Л.Грачева, Т.Ісаєвої, Е.Кім, С.Лебедевої, Г.Мельнікової, А.Усиніної та інших учених дані питання розглядаються з позиції медико-профілактичних, психологічних, педагогічних, організаційно-управлінських вимог, організації продуманої, цілеспрямованої соціально-педагогічної підтримки через надання психологічної, медико-соціальної допомоги [9].

Метою нашої статті є визначення практичних напрямів психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами в умовах загальноосвітнього закладу.

Основним завданням психолого-педагогічного супроводу є соціалізація дітей з особливими потребами через залучення всіх учасників навчально-виховного процесу (батьків, педагогів, дітей) до реалізації запланованих дій щодо особливостей розвитку, спілкування, навчання, професійної орієнтації, соціальної адаптації дитини: вивчення особистісного потенціалу, а саме: співвідношення рівня розумового розвитку дитини і вікової норми; рівня розвитку когнітивної сфери; особливостей емоційно-вольової сфери; індивідуально-характерологічних особливо-

* © Дегтяр Г. В.

ПСИХОЛОГІЯ

стей; рівня сформованості мотивації до навчання; їхнього творчого та інтелектуального розвитку [10].

Процес інтеграції буде вважатися завершеним, якщо забезпечуватиме три умови:

- навчання кожної дитини відповідно до її особливих освітніх потреб і потенціалу розвитку;
- можливість дитини відвідувати навчальний заклад, живучи в сім'ї, а батькам – виховувати власну дитину;
- розширення кола спілкування дитини з особливостями психофізичного розвитку та підвищення якості її соціальної адаптації [2].

Інтеграція дітей із порушеннями психофізичного розвитку в загальноосвітній школі становить складну проблему. Її успішне вирішення дуже доцільне, оскільки кожна дитина, а особливо з психофізичними вадами, маючи потенційні можливості повноцінного розвитку як особистість, громадянин, потребує якомога ширших контактів із навколишнім світом. Проте саме лише перебування в широкому соціумі без спеціальної психолого-педагогічної роботи, спрямованої на введення дитини в навколишній світ і світ людських стосунків, ще не розв'язує проблеми. Крім того, такі діти потребують дбайливого дотримання охоронного режиму та лікарського контролю, що необхідно забезпечити в інклюзивному класі загальноосвітньої школи. Без забезпечення всіх умов, необхідних дитині з особливими освітніми потребами, інтеграція в загальноосвітній простір може завдати непоправної шкоди її здоров'ю, а отже – і формуванню особистості в цілому [4].

Інклюзія, за визначенням науковців (Е. Даніелс, М. Сварник, К. Статфорд, Н. Софій, П. Троханіс), складається з таких компонентів:

- залучення всіх дітей з особливими потребами до тих навчальних закладів, які вони б відвідували, якби не мали вад;
- кількість дітей з особливими потребами в школах і класах природно пропорційна їхній загальній кількості в населеному пункті;
- прийняття всіх дітей без винятку та об'єднання в змішані групи;
- зарахування дітей з особливими потребами в класи відповідно до їхньої вікової категорії та року навчання;
- координація, що здійснюється на місцях, управління навчальним процесом та розподілом ресурсів;
- децентралізований підхід до навчання, принцип ефективності як провідний у роботі школи [3; 8].

Інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання в загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей [5].

Для успішного навчання дітей з особливостями психофізич-

ПСИХОЛОГІЯ

ного розвитку інклюзивна освіта реалізує програму психолого-педагогічного супроводу із залученням кваліфікованих логопедів, дефектологів, психологів, соціальних педагогів, асистентів учителів та інших фахівців.

Навчання в інклюзивних класах допомагає дітям з особливими потребами адаптуватися до типових життєвих ситуацій, позбутися почуття ізольованості, відчуження, сприяє зникненню соціальних бар'єрів та інтеграції в соціум, учить школярів спілкуватися та працювати разом, формує почуття відповідальності за товаришів, які потребують не лише допомоги, а й прийняття та визнання.

Психолого-педагогічний супровід інклюзивного навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку в умовах початкової школи необхідно розглядати як діяльність психологічної служби навчального закладу, спрямовану на створення комплексної системи медико-психологічних, психолого-педагогічних та психотерапевтичних умов, які б сприяли адаптації, реабілітації і самореалізації таких дітей в соціумі (школа, сім'я, група однолітків та ін.)

Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами – це завжди динамічний процес, цілісна діяльність команди спеціалістів освітнього закладу, яка складається з п'яти взаємопов'язаних компонентів:

- систематичний моніторинг медико-психологічного і психолого-педагогічного статусу дитини в динаміці її психічного розвитку;
- створення оптимальних соціально-психологічних умов щодо ефективного психічного розвитку дітей в соціумі;
- систематична психологічна допомога дітям з порушеннями психофізичного розвитку у вигляді консультування, психокорекції, психологічної підтримки;
- систематична психологічна допомога батькам дітей з проблемами в розвитку;
- організація життєдіяльності дітей з особливими потребами в соціумі з урахуванням їх психічних та фізичних можливостей [6].

З метою залучення дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній простір передбачено різні форми їх навчання, зокрема, у спеціальних класах у загальноосвітніх навчальних закладах, що регламентується Положенням про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 09.12.2010 № 1224, зареєстрованим в Міністерстві юстиції 29.12.2010 р. за № 18707.

Через вивчення психічного розвитку дитини практичний психолог навчально-виховного закладу виявляє фактори, які зумовлюють труднощі пізнавальної діяльності, спілкування та соціальної адаптації, а також резерви дитини та планує свою корекційно-розвивальну діяльність, як групову, так і індивідуальну з урахуванням отриманих матеріалів [1].

У своїй діяльності необхідно враховувати медичний діагноз

ПСИХОЛОГІЯ

дитини. Зважаючи на нього, психолог приймає рішення, які методики включити при діагностичному вивченні та як адаптувати стимульні матеріали.

Перш ніж впровадити інклюзивне навчання в Радянській загальноосвітній школі I-III ступенів Білозерської районної ради Херсонської області, було вжито ряд першочергових заходів: додаткове вивчення контингенту учнів і виявлення дітей, що потребують інклюзивного навчання; організація проходження ними разом із батьками спеціального обстеження та отримання висновку районної психолого-медико-педагогічної консультації; створення банку даних про умови життя школярів у родині, а також їхні природні нахили, психофізичні можливості, навчальні інтереси.

З метою відкриття класів інклюзивної освіти адміністрація школи спільно зі спеціалістами розробила такі документи:

1. Наказ по школі про утворення класу з інклюзивним навчанням.

2. Індивідуальну програму розвитку дитини з особливими освітніми потребами (у нашому випадку, для дитини із затримкою психічного розвитку) за розділами: загальна інформація про дитину; наявний рівень знань, умінь, навичок; вплив порушень розвитку дитини на її здатність до навчання; потреба в спеціальних і додаткових освітніх послугах; стан адаптації (модифікації).

3. Індивідуальний навчальний план, що передбачає: спеціальні та додаткові освітні послуги (розклад занять дитини з учителем-логопедом, практичним психологом, соціальним педагогом), залучення дитини до позакласної та позашкільної роботи.

4. Корекційно-розвивальну програму роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку.

5. Програму роботи з батьками.

6. Програму освітнього моніторингу.

Першим етапом упровадження інклюзивного навчання стала просвітницька робота з батьками щодо роз'яснення переваг інклюзивного навчання в процесі здобуття освіти їхніми дітьми та подальшої соціальної адаптації.

Для діагностування та корекції розвитку пізнавальних процесів та емоційно-вольової сфери нами було використано такі методики [7]:

– методика вивчення словесно-логічного мислення Е. Ф. Замбацявічене;

– виявлення акцентуацій (Тест-опитувальник Шмішека);

– методика експрес-діагностики характерологічних особливостей особистості Г. Айзенка;

– методика визначення рівня тривожності (Опитувальник Філліпса);

– таблиці Шульте;

– прогресивні матриці Равена;

– проективні методики «Неіснуюча тварина», «Дім – дерево – людина».

ПСИХОЛОГІЯ

Результати психологічного обстеження та діагностики показали, що у дівчинки є відхилення у психічному розвитку, пов'язане з психогенними факторами: несприятливими умовами виховання, що рано виникли й діють довгостроково. З дитинства не стимулювався розвиток пізнавальної діяльності та інтелектуальних інтересів. Спостерігаються риси незрілості емоційної сфери, а саме підвищена сугестивність та імпульсивність. Також виявлено недостатність базових знань і уявлень, необхідних для засвоєння шкільної програми.

За результатами діагностики та виходячи з діагнозу, поставленого ОПМПК (затримка психічного розвитку, F70) було створено програму корекційних занять з розвитку пізнавальної та емоційно-вольової сфери.

Роботу розпочали з вересня 2013 року. Після проведення моніторингу знань за 1 семестр слід відзначити певні зрушення:

- підвищилась техніка читання;
- дівчинка стала давати короткі відповіді на запитання за змістом тексту;
- поліпшився емоційний стан дитини, вона стала більш впевненою в собі, відкритою, зацікавленою у спілкуванні з однолітками та педагогами;
- за допомогою вчителя встановлює причинно-наслідкові зв'язки та робить висновки;
- дитина охоче виконує завдання, до яких має високу мотивацію.

Отже, забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами є невід'ємною частиною розвитку сучасної освіти. В її основі лежить індивідуальний підхід до кожної дитини з вадами розвитку. Таким чином, як свідчить освітня практика, проблема впровадження інклюзивної освіти є не лише актуальною, а й такою, що може бути реально розв'язана засобами навчально-виховного процесу.

Література:

1. Бітянова М. Р. Психолог у школі: зміст діяльності і технології. – К.: Главник, 2007. – 160 с.
2. Глуханюк Т. Соціально-психологічний супровід дітей із особливими освітніми потребами умовах загальноосвітнього навчального закладу: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ipro.if.ua/predmety/ocppsr/index.php?r=site/stattya&id=78>
3. Даниєлс Е., Стаффорд К. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів. – Л.: Надія, 2000. – 255 с.
4. Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з освітніми потребами у загально-освітньому навчальному закладі // Психолог. – 2009. – №10. – С.14–18.
5. Колупаєва А. Інклюзивна освіта в теорії і практиці діяльності школи // Директор школи. – 2011. – № 7. – С. 15–21.
6. Психолого-педагогічний супровід інклюзивного навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку в умовах початкової школи: – Режим доступу: <http://kominternovskiy-ruo.edu.kh.ua>
7. Райгородский Д. Я. (редактор-составитель). Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие. – Самара: Издательский Дом «БАХРАХ-М», 2001. – 672 с.

8. Софій Н. Права дітей з особливими освітніми потребами на рівний доступ до якісної освіти / Софій Н., Сварник М., Троханіс П. – К., 2006. – 64 с.
9. Шолота Л.М. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими потребами в умовах загальноосвітнього закладу: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.doippo-inkliuzia.edukit.dn.ua/nashi_tradicii/psihologichniy_suprovod_inklyuzivnoi_osviti/psihologope_dagogichniy_suprovod_ditej_z_osoblivimi_potrebam_i_v_umovah_zagalj_noosvitnjogo_zakladu/

Кравченко Л. О.*

ПСИХОДІАГНОСТИЧНА РОБОТА З ХВОРИМИ В УМОВАХ МЕДИКО-СОЦІАЛЬНОЇ ЕКСПЕРТНОЇ КОМІСІЇ

У статті розглянуто особливості психодіагностичної роботи з інвалідами в умовах медико-соціальної експертної комісії (МСЕК). Визначено етапи проведення психологічного обстеження, висвітлено психологічні особливості інвалідів унаслідок хронічних соматичних захворювань, принципи надання рекомендацій щодо професійної перепідготовки.

Процеси гуманізації та демократизації поступово охоплюють все більше сфер життя суспільства. Останніми роками змінюється ставлення суспільства до інвалідів, людей з обмеженими можливостями. Відбувається певна діяльність з інтеграції цих людей у повноцінне життя. Про це свідчить розвиток інваспорту (проведення спортивних змагань, танцювальних та інших конкурсів інвалідів), розвиток системи інклюзивної освіти тощо. Процеси ці відбуваються важко й неоднозначно. Водночас із позитивними змінами є й негативні явища, які стосуються соціального захисту та можливостей працевлаштування інвалідів (скорочується, наприклад, кількість підприємств товариства сліпих).

Дуже важливою є адекватна оцінка здібностей, збережених можливостей людини та її професійного потенціалу для надання їй допомоги в самореалізації. Це – одна з функцій медико-соціальної експертної комісії.

Робота психолога у складі медико-соціальної експертної комісії передбачає роботу з хворими та інвалідами. Це особливий контингент людей, що потребує індивідуального підходу з урахуванням психологічних закономірностей змін психіки внаслідок соматичних захворювань.

Інвалідність – це складна психотравмуюча ситуація, яка запускає механізм кризового стану людини. Головне у змісті даної кризи – накопичення протиріч в актуальній соціальній ситуації: між можливостями та системою смислових зв'язків зі світом, між зовнішніми обставинами та внутрішніми умовами розвитку.

Найбільш травматичні зміни у зв'язку з інвалідністю виникають у соціальній ситуації: змінюється рівень психічних можливостей здійснення діяльності, людина йде на вимушену

* © Кравченко Л. О.